

מו

שלא¹ ליהנות מצפוי נעבד. כיצד, כגון כל דבר שאין בו תפישת יד אדם, כמו ההרים והגבעות והאילנות², אע"פ שהנעבד עצמו מותר בהנאה, שנ'³, אלהיהם על ההרים ולא אלהיהם על ההרים, צפויין אסור, כמו ששנינו בפ' כל הצלמים⁴. והנהנה מהם בכל שהו לוקה, שנ'⁵, לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. וכל ציפוי ע"ז הרי הן בכלל משמשיה⁶.

שלא ליהנות מן הציפוי הנעבד. כיצד, כגון כל דבר שאין בו יד תפישת אדם, כמו ההרים והגבעות והאילנות, אע"פ שהנעבד עצמו מותר בהנאה, שנ', אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, צפויין אסור, כמו ששנינו בפ' כל הצלמים. והנהנה מהם בכל שהו לוקה, דנא', לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך. וכל ציפוי ע"ז הרי הן בכלל משמשיה.

[123456789]

מז

שלא¹ לכרות ברית לשבעה² עממים³, שנ'⁴, לא תכרות להם ולא להיהם ברית. אבל בשאר אומות לא נאסרה כריתת ברית⁵, כמו שמצינו בגבעונים, שאמרו להם⁶, ואולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית. וכתוב⁷, ויכרתו שלמה וחירם ברית⁸.

שלא לכרות ברית לשבעה עממים, שנ', לא תכרות להם ולא להיהם ברית. אבל בשאר אומות לא נאסרה כריתת ברית, כמו שמצינו בגבעונים, שאמרו להם, ואולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות אליך ברית. וכת', ויכרות שלמה לחירם ברית.

ביאור מהר"ז זק

מו. בכלל משמשיה. ונ"מ לעניין ביטול, שאם ביטל ע"ז הם גם בטלין, ואיפכא לא. וכן קולא, אם בטלם אחר שבא ליד ישראל, דגבי משמשין מהני, וגבי

להם ברית (רמב"ם מלכים ו, ה, תוס' ע"ז שם ועוד), ובתוס' יבמות שם הובאו שני הפסוקים, וברמזים הביא רבינו את הפס' מדברים. וראה שם, וברמב"ן עה"ת את משמעות הדרשה, ומש"כ על הנ"מ שכן מקורות הדרשות. ע"ע בביאור ר"י מקרמניץ, ובעבודת המלך על רמב"ם עכ"ס שם ובביאור הגר"פ פרלא. וראה במהרש"ל שחמה מדוע לא נמנו ג' לאוין, ועיין בזה בס' הוראת שעה (לרי"צ הלוי) פכ"ב ובברית משה כאן, ואכמ"ל. 5 בס' דינא דחיי הקשה דאיך תתכן כריתת ברית, הלא אנו מצווים בלאו דלא תחיה כל נשמה על ז' עממין. וכן מדייק רבינו לקמן ל"ת מח שנקט "באותן שלא נצטוו עליהם להורגן", ותירץ דאיירי בגוונא שרוצים להשלים בתנאים שנוכרו בעשין קיח. ואמנם על קושיא זו כבר עמד היראים וחילק בין כשהן מסורין כידינו דקאי בלא תחיה, להיכן שאינן מסורין בידינו שיש לאו דכריתת ברית. וכ"ה משמעות דברי מהרש"ל כאן שנקט בדעת רבינו דמיירי כשאין ידינו תקיפה. וראה בס' הוראת שעה מה שהאר"ך בביאור הדברים [ומה שסתור דברי מהרש"ל ממה שכ' רבינו לקמן עשין קיח]. וראה מש"כ הלח"מ בדעת הרמב"ם (הל' עכ"ס) דאיירי דוקא כידינו תקיפה, ובתוס' ע"ז שם נקטו לחלק בין שעת כיבוש לשלא בשעת כיבוש עיי"ש, ויל"ע ואכמ"ל. 6 יהושע ט, ז. 7 פסוק בלשון זו לא נמצא, וכנראה כוונתו לפסוק במלכים א כה, כו ויכרתו ברית שניהם, וכ"ה בתוס' יבמות וע"ז שם. 8 ראה מהר"ז, מהרש"ל ור"י מקרמניץ מש"כ על הצורך בשתי הראיות נול"ג שדבריו בנויים כתוס' יבמות שם שמעשה דגבעונים מכריע שכריתת ברית האסורה דוקא בז' עממין. ובה מיישב גם ברית שלמה וחירם.

מו. בה"ג לאוין שבמלקות קעד, רס"ג ל"ת ו, רשב"ג ל"ת כה עמ' 116, אזהרות ר"א עמ' קעה, יראים שסג [עב], סה"מ להרמב"ם ל"ת כב, סמ"ק סו, חינוך תכח. 1 דברי רבינו במצוה זו בנויים על הרמב"ם ע"ז ח, ז. הפתיחה (עד כיצד) ע"פ הרמב"ם במנין המצוות לת כב. 2 ברמב"ם "הרים ובהמה ואילן", ורבינו השמיט "בהמה", אמנם בסוגיא בתמורה כח, ב משמע בבירור שהלאו מתיחס גם לצפוי בהמה הנעבדת, וכ"מ בספרא ויקרא פ"ב ה"ט. 3 דברים יב, ב. 4 ע"ז מה, א. 5 דברים ז, כה (וראה בסה"מ לרמב"ם שלמד מפס' זה איסור תכשיטי ע"ז, וציפוי ע"ז הוי רק אסמכתא. וראה יראים כיצד הוא למד לאו זה). 6 כדמשמע בירושלמי שבת פ"ט ה"א. וראה מהרש"ל ודינא דחיי כמה לאוין לוקה.

מז. בה"ג לאוין שבמלקות סב, רס"ג ל"ת יג, רשב"ג ל"ת פא עמ' 165, אזהרות ר"א עמ' קכה, יראים שיד [פז], סה"מ להרמב"ם ל"ת מח, סמ"ק — אין, חינוך צג. 1 דברי רבינו כדברי תוס' יבמות כג, א ד"ה הווא בתי' ב', ותוס' ע"ז כ, א ד"ה דאמר. 2 כ"ה דעת רס"ג ויראים, וכ"כ הרמב"ם בסה"מ, אמנם ביד החזקה הל' עכ"ס י, א לפי נוסחאות מדויקות [ראה רמב"ם מוסד הרב קוק עמ' רע] הגירסא "עובדי ע"ז". וכבר עמד המל"מ בהגותו לחינוך על הסתירה שברמב"ם, עיי"ש מש"כ לבאר דעת הרמב"ם ורבינו לשיטתם באיסור לא ישבו בארצן, ועיין מנחת חינוך. 3 ראה בביאור ר"י מקרמניץ שהעלה דאפילו נתייירו אסור, וראה עוד הערת הגר"ח העליר שעל סה"מ שם מס' 15, וראה בהמשך הערה 4, 5. 4 שמות כג. לב. ויש שהביאו הפס' מדברים ז. ב לא תכרות

מח

שלא ליתן לגוי¹ חנייה² בקרקע בארץ ישראל³, שני³, לא תחנם. ומטעם זה שנינו בפ"ק דע"ז⁴, אין מוכרין להם בתים ושדות בארץ ישראל⁵, אבל בחוצה לארץ מותר. שלשה דברים דרשו רבותינו⁶ ממקרא זה, לשון חנייה, כאשר בארנו, ולשון חן, שאסור לומר כמה נאה גוי זה, שלא ימשך אחריו [ללמוד ממעשיו]. ואם כן⁶ מדבר באותם שלא נצטוו עליהם להורגם. ולשון חנינה⁷, לכך אמרו עליהם במסכת ע"ז⁸, לא מעלין מן הכור ולא מורדין⁹. ועיקר פשוטו, לא תרחם¹⁰ עליהם אלא תהרגם, ומדבר בשבעה אומות דווקא, האמורי והכנעני כו'¹¹.

הנה בפ"ק דע"ז¹² אומר, שמותר למכור לגויים בחוצה לארץ בתים ושדות. אמר רב יוסף, ובלבד שלא יעשם שכונה¹³, ואין שכונה פחותא משלשה בתים¹⁴. הילכך, אסור לישראל למכור¹⁵ לגוי

לא תחנם. פשוטו של מקרא, לא תרחם עליהם, ומדבר בשבעה אומות, אלא תהרגם. אכן אמרו רבותינו שהוא לשון חנייה, ולשון חן, שאסור לומר כמה נאה גוי זה, שלא ימשך אחריו וללמוד ממעשיו. וא"כ מדבר באותן שלא נצטוו עליהם להורגם. וגם פשוטו לשון חנינה, לכן אמרו במסכת ע"ז, לא מעלין מן הכור ולא מורדין.

בפ"ק דע"ז אמרי', שאין נותנין להם חנייה בקרקע, לפיכך אין מוכרין להם בתים ושדות בארץ ישראל, אבל בחוצה לארץ מותר. אמר רב יוסף, ובלבד שלא יעשה שכונה, ואין שכונה פחות משלשה. הילכך, אסור למכור לגוי

ביאור רבי אייזיק שפיין

מח. ג' דברים דרשו בו רבותינו כו'. בסוף פ"ק דע"ז (כ), (א) מפיק כולו מייטורי ושנוי לשון דלא תחנם ככתיבה וקריאה, כלומר מדכתוב ונקוד בהאי לישנא ש"מ כולוהו. אה"ח 1234567

וק' דא"כ ק"ו לא הוי. וברוב ספרי לא גרסינן ק"ו. ועיין בתוס' ע"ז כ' ע"א (ד"ה דאמר).

חנם למד מ"א מכור לנכרי", וכן בהל' זכיה ומתנה ג, יא. ורבינו השמיט כאן מתנת חנם (וכ' בעשין פב בהל' מתנה וכהרמב"ם מ"א מכור לנכרי" והוא מסוגית ע"ז כ, א ובתוס' שם ד"ה רבי יהודה) וכ' במקומה חנינה. וראה מהרש"ל ודינא דחיי, וברבינו בחיי עה"ת כ' שלשון חנינה הוא עיקר פשוטו עיי"ש. 8 יג, א, כו, ב. 9 וכן הרמב"ם כלל דין זה בלא תחנם, שם א. וראה לקמן סוף ל"ת קס"ג הזכיר רבינו דין זה [וכ' שם גוים עובדי ע"ז, א"כ ה"ה כאן, ראה לעיל הערה 1], וראה תוס' ע"ז שם ד"ה ר' יהודה בסופו. 10 וכן בתרגום אונקלוס שם, וברמב"ם ע"ז י, א כ' ג"כ אסור לרחם, ובדפוס שלפנינו כ' בז' עממין, אך עיין מהדורת מוסד הרב קוק הובא לעיל הערה 1. 11 מסתימת לשון רבינו, וממה שפתח בחנינה, משמע שכל האיסורים שנשנו כאן הם מה"ת, וכפשטות הגמ' ע"ז כ, א (וראה ברש"י כ, ב ד"ה אין, וכא, א ד"ה משכירין). אמנם הגרי"פ ח"ב כא, ד דייק מלשון הסמ"ג שעיקר פשוטו לא לרחם — הוא הלאו, וכל השאר חן וחניה וכו' הם דרבנן, וראה בדינא דחיי מש"כ בשם אחיו, וראה במשנת אברהם. 12 כא, א. קטע זה בנוי על ספר התרומה קמג. 13 ומשמע אף בחו"ל [כי התחיל בדין חו"ל], אמנם ברמב"ם שם י, ג משמע שדוקא בא"י (ראה שו"ע יו"ד קנא ס"ט ובדגמ"ר על ש"ך סקט"ו). וכן משמע במאירי ע"ז שם שדוקא בא"י ובסוריא ולא בחו"ל, וראה ברית משה. 14 וכן בסה"ת שם, ובגמ' פחותה מג' בני אדם. (וראה מהרש"ל ובהערה 16). 15 כן בסה"ת. וברמב"ם שם מיידי אף בשכירות [ולדגמ"ר רק בשכירות], וראה ברית משה.

ביאור סה"ת זק

מח. [באותם שלא נצטוו וכו'] ק"ו באותם שנצטוו כו'. צ"ע דהא פשטא דקרא מיידי בז' אומות וא"כ מנלן דבשאר אומות נמי מיידי. והתוס' דחק לומר שבענין זה אין טעם נכון לחלק ביניהם, וק' דא"כ ק"ו לא הוי. וברוב ספרי לא גרסינן ק"ו.

מח. בה"ג לאוין פג, רס"ג — אין, רשב"ג ל"ת פב עמ' 166, אזהרות ר"א עמ' קעב, יראים — אין, סה"מ להרמב"ם ל"ת נ, סמ"ק קלה, חינוך תכו.

1 בקיצור סמ"ג כ' "עכ"ם" והוסיף "וזהו בעבור ע"ז", משמע שאסור חניה וכו' הוא דוקא בגוי ע"ז [וכן דייק בעיר הצדק, דלא כנתיבות עולם], וכן משמע מתוס' יבמות כג, א ד"ה ההוא, וברמב"ם ע"ז י, א כ' "עובדי ע"ז" [ראה מהדורת מוסד הרב קוק, ולעיל ל"ת מז הערה 2] וכן בסה"מ, ובסמ"ק "שלא לחון עובדי עכו"ם ואלילים" (וראה טור חו"מ סי' רמט מח' הבי" והב"ח בדין ישמעאלים לענין מתנת חנם, וש"ך יו"ד סי' קנא סק"ח). וכבר האריכו בזה כל האחרונים בענין היתר מכירת קרקעות לגויים בשביעית, ואכמ"ל. וראה מהדו"ק. 2 תפס כעיקר את החניה (וכ"מ ברמזיו ובקיצור סמ"ג), אמנם הרמב"ם בסה"מ כ' הזהירו מחמול וכו' ובאה הקבלה לא תתן להם חן (וחניה הזכיר בלאו לא ישבו בארצן, ולא כמו ביד החזקה ע"ז י, ד). וכן בסמ"ק פתח בחן ולא הזכיר חניה, ועיין ברית משה מש"כ בביאור מחלוקתם. ולדעת רבינו מ"ש חניה מלא ישבו בארצן — ראה בדינא דחיי, וכגרי"פ פרלא ח"ב כב, א שחלק עליו. 3 דברים ז, ב. 4 כ, ב במשנה (וכר' יוסי). 5 שם כ, א. 6 מה שהוכיח כן אחר לשון חן, ראה בביאור הר"י מקרמניץ. ובדינא דחיי כ' בדרך הפוכה עיי"ש, עכ"פ לשניהם דברים אלו מתיחסים לג' הלשונות. ועי' מהר"ז שגס אחרת. 7 ברש"י ע"ז שם ג' הלשונות חניה, חנינה [דהיינו חן] וחנם. וברמב"ם ע"ז י, ד כ' חניה חן חנם, אמנם מתנת

שלשה בתים זה בצד זה לשלשה גוים¹⁶, אם שום ישראל נשאר סמוך להם, דילמא הני תלתא גוים מייעצי עליה עצה רעה, וקטלי ליה או מזקי ליה¹⁷.

עוד אמרי' שם¹⁸, אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו, מפני שמכנים הגוי לתוכו ע"ז, והתורה אמרה¹⁹, לא תביא תועבה אל ביתך, דאגרא לא קניא²⁰, אבל משכיר להן בתים לעשותן אוצר.

ועכשיו נהגו העולם להשכיר אף לדירה. ומביא רבנו חיים לזה, מדאמרי' בירושלמי²¹, הא במקום שאמרו למכור, כגון בחוצה לארץ, מותר למכור אפי' לבית דירה, ולהשכיר אף לבית דירה.

אע"פ שבסוריא אין זה הכלל²², שהרי תניא בתוספתא שמותר למכור ואסור להשכיר²³. וזהו לשון התוספתא²⁴, אין משכירין להם בתים ושדות בארץ ישראל, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובחוצה לארץ מוכרין אילו ואילו. להם בתים ושדות בארץ ישראל, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובחוצה לארץ מוכרין אילו ואילו.

שלשה בתים זה בצד זה לשלשה גוים, אם שום ישראל נשאר סמוך להם, דילמא הני תלתא גוים מייעצי עצה רעה עלייהו, וקטלי ליה או מזקי ליה.

ואמרי' במס' ע"ז, אף במקום שאמרו להשכיר, לא לבית דירה אמרו, לפי שמכנים שם הגוי ע"ז, והתורה אמרה, לא תביא תועבה אל ביתך, דאגרא לא קניא, אבל משכיר בתים לעשות אוצר.

ועכשיו נהגו העולם להשכיר אף לדירה. ומביא רבנו חיים אבי אמי ראייה לזה, מדאמרי' בירושלמי, הא במקום שאמרו למכור, אפי' לבית דירה, ולהשכיר אפי' לבית דירה.

והטעם, אומר רבניצחק, דמן התורה אינו אסור אלא בבית שישאל עצמו דרב, דומיא דמזוזה, ומדברבנא אסרו בביתו אפי' אינו דר שם, וכשמכרה או השכירה לא רצו לגזור. בתוספתא תניא, שמותר למכור ואסור להשכיר. וזהו לשון התוספתא, אין משכירין להם בתים ושדות בארץ ישראל, ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות, ובחוצה לארץ מוכרין אילו ואילו.

ביאור מהר"ז זק

דלמא מזקי ליה. דווקא ג', אחד תובע ושני' עדים. אף במקום שאמרו להשכיר. כגון בסוריא שהיא ארם צובא שהיא כיבוש יחיד לר"מ, או סוריא וא"י אליבא דר' יוסי, לא לבית דירה הקילו.

ועכשיו נהגו. כלומר ולמה נהגו עכשיו כו' והא במקו' כו'. הירושלמי קאי אהא מתניתי', אף במקו' שאמרו כו', והכי מדקדק, דווקא היכא שמחמירין שלא התירו אלא להשכיר ולא למכור, שם החמירו ג"כ בחילוק בית דירה, הא במקום שהקילו והתירו ג"כ למכור כגון בח"ל שם ג"כ לא החמירו בחילוק בית דירה. וכשמדקדקי' באופן זה אז אין להקשות מנא לן לדקדק היתר אמכירה ושכירות, ודו"ק. אע"פ שבסוריא אין זה הכלל. שאמרנו למעלה הא במקום שמותר למכור כו', שהרי בסוריא מותר למכור לחד מ"ד ומ"מ אסור להשכיר, מ"מ בח"ל דקיל טפי איכא האי כללא.

ז"ל התוספ'. מביא התוס' לפרשה בסוגיית ר' חיים אע"פ שלפום ריהטא משמעותה נגד ר' חיים כדאמ' כאן וכאן וכו'. אין משכירין בתי'. וכ"ש דאין מוכרי' משום חיבת א"י. ובסוריא שכבש דוד בלי סנהדרין משכירין שדות אבל לא מוכרין, דמפקע להו מתרומות ומעשרות. ובבית דלא שייך הפקעת תרומה ומעשר' מוכרי' ג"כ. א"נ דווקא מוכרין דאגרא לא קניא ועבר לא תביא תועבה. וברישא מקדים בתים, וה"ק, אין משכירין בתי' משום דירת א"י, ומפקע להו

ביאור רבי אייזיק שמיין

ובסוריא מוכרים בתים ומשכירין שדות. אבל שדות אין מוכרין, ומפרש בגמרא דסוף פ"ק דע"ז (שם), הואיל ובארץ ישראל אית להו תרתי משום חנייה וחדא משום דמפקיע ממעשר, משום הכי גזרו כהן סוריא אטו א"י, אבל בתים דלית בהו בארץ ישראל אלא חדא, משום חנייה, לא גזרו סוריא אטו ארץ ישראל.

להשכיר ולא למכור, שם החמירו ג"כ בחילוק בית דירה, הא במקום שהקילו והתירו ג"כ למכור כגון בח"ל שם ג"כ לא החמירו בחילוק בית דירה. וכשמדקדקי' באופן זה אז אין להקשות מנא לן לדקדק היתר אמכירה ושכירות, ודו"ק. אע"פ שבסוריא אין זה הכלל. שאמרנו למעלה הא במקום שמותר למכור כו', שהרי בסוריא מותר למכור לחד מ"ד ומ"מ אסור להשכיר, מ"מ בח"ל דקיל טפי איכא האי כללא.

ז"ל התוספ'. מביא התוס' לפרשה בסוגיית ר' חיים אע"פ שלפום ריהטא משמעותה נגד ר' חיים כדאמ' כאן וכאן וכו'. אין משכירין בתי'. וכ"ש דאין מוכרי' משום חיבת א"י. ובסוריא שכבש דוד בלי סנהדרין משכירין שדות אבל לא מוכרין, דמפקע להו מתרומות ומעשרות. ובבית דלא שייך הפקעת תרומה ומעשר' מוכרי' ג"כ. א"נ דווקא מוכרין דאגרא לא קניא ועבר לא תביא תועבה. וברישא מקדים בתים, וה"ק, אין משכירין בתי' משום דירת א"י, ומפקע להו

ודלא כריטב"א ד"ה מכלל שלר' יוסי מותר בסוריה להשכיר לבית דירה (ראה שם ד"ה מתני' בהסבר התוספתא). 23 פ"ב ה"ג. (ובסה"ת ושאר ראשונים הובאה כקושיה על ר' חיים כהן, ופירוש כאן וכאן שהביא רבינו הוא התירוק). ועי' מהר"ז. 24 כן היא הגירסא בסה"ת, בר' אלחנן ובא"ז, והיינו כר"מ במשנה ודלא כר' יוסי (וא"כ בתוספתא רישא ר"מ סיפא ר"י), ובתוספתא שלפנינו מובאת דעת ר"מ בשלמותה ודעת ר"י בשלמותה, ועיין תוס' (ומהרש"א וחסדי דוד על התוספתא), ועיין רמב"ן ובדינא דחיי שהוא ט"ס (וראה תוספת ראשונים ח"ב עמ' 189). וראה נתיבות עולם על סיפור סמ"ג. ועי' מהר"ז.

16 ומכירת בית אחד לג' גוים ראה מהרש"ל ודינא דחיי. 17 כ"ה בסה"ת שם ושם לא כ' טעם זה בתורת ודאי אלא "ונראה הטעם וכו'", וראה במאירי טעם אחר "הואיל ושלשה הם ואין מפסיק ביניהם א"א להם בלא ע"ז", וראה ריטב"א מהדורת מוסד הרב קוק הערה 801. 18 כא, א. מכאן עד סוף המצוה בנוי על ספר התרומה קמד (בלא כל השקליא וטריא שם). הדברים נמצאים גם בתוס' ע"ז שם ד"ה אף, תוס' ר' אלחנן, באור זרוע, ברא"ש ועוד. 19 דברים ז, כו. 20 טעם זה בסה"ת שם. 21 ע"ז פ"א ה"י. 22 בסוריא לר' יוסי מותר למכור בית ואסור להשכיר לבית דירה (וראה במהרש"א על תוס' ע"ז שם).

כאן וכאן לא ישכיר בית דירה. פי', כאן וכאן, אארץ ישראל וסוריא דרישא מדבר, אבל בחוצה לארץ מותר, כדאיתא בירושלמי.

כאן וכאן לא ישכיר בית דירה. פי', כאן וכאן, אארץ ישראל וסוריא דרישא מדבר, אבל בחוצה לארץ מותר, כדאיתא בירושלמי.

ומעם²⁵ שאמרנו בחוצה לארץ שמותר להשכיר, משום דמן התורה אין אסור אלא בבית שישראל עצמו דר, דומיא דמזוזה, שהיא חובת הדר, ומדברי סופרים אסרו בביתו אפי' אינו דר שם, וכשמכרה²⁶ או השכירה לא רצו לגזור²⁷.

מט

שלא להושיב אחד משבעה עממים עובדי ע"ז בארצו, שני, לא ישבו בארץ פן יחטאו אותך לי, למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגו'. מכאן אמרו במס' סוטה⁷, שאם נתגיירו⁸ מקבלין אותן⁹, שאין לחוש עוד ללימוד מעשיהם. בד"א, בכנענים הדרים בחוצה לארץ¹⁰, אבל בדריים בארץ, אין מקבלין¹¹, שהרי בגבעונים שמלו בימי יהושע כת¹², ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה.

שלא¹ להושיב² אחד משבעה עממים³ עובדי ע"ז בארצו, שני⁴, לא ישבו בארץ פן יחטאו אותך לי⁵, למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות וגו'. מכאן אמרו במס' סוטה⁷, שאם נתגיירו⁸ מקבלין אותן⁹, שאין לחוש עוד ללימוד מעשיהם. בד"א, בכנענים הדרים בחוצה לארץ¹⁰, אבל בדריים בארץ, אין מקבלין¹¹, שהרי בגבעונים שמלו בימי יהושע כת¹², ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה¹³.

[אוצר החכמה]

ביאור פהר"ז זק

מסיק אליב ד"ה, שכול' עלמא מודין שמוכרין בח"ל, אבל בסוריא פליגי בה אימותר למכור ר"מ ור' יוסי, ותו' אתי' כר' יוסי, וסתם מתניתין כר' מאיר. נ"ל. ועו' נ"ל לפרש דלא דייק הירושלמי היתר אשכירות, אלא מוקי דוקא היכא שמותר למכור בתים ושדו' דקיל טפי, והיינו דווקא בח"ל כר' יוסי דפסקינן התם הלכתא כוותי'. ודוק.

ג"כ ממזוזה, ומשום לא תביא, ואפי' שדו' דלא שייך ביה דין מזוזה ולא תביא. וטעם שאמר בח"ל. עכשיו חוזר ומפרש הטעם היאך שרי להשכיר בח"ל והלא אגרא לא קניא, כן ריהטא דסוגיא בתוס'. ומו' מהררי"ס ז"ל פירש, אע"פ שבסוריא אין זה הכלל מ"מ הירושלמי שפיר דייק, כי הוא

להורגם. אמנם עיין במהרש"ל ובר"י מקרמניץ מה שכ' בדעת רבינו. 4 שמות כג, לג. 5 ראה במגילת ספר מש"כ בהסבר הפס' לדעת הרמב"ם ורבינו. 6 דברים כ, יח. 7 סוטה לה, ב. (וכר"ש שם). 8 ל"ד נתגיירו ממש, אלא אף אם קבלו ז' מצוות שאין לחוש עוד ללימוד ממעשיהם, כ"כ הדינא דחיי. וכצ"ל בסוגיא בסוטה שם ע"פ דברי רש"י ד"ה אלא שריפה שבנתגיירו ממש אף ר' יהודה מודה, וראה בס' מנחת ירושלים (לר' פנחס עפשטיין) על סוטה שם ובדברי רש"י. 9 בספרי שופטים נט הגירסא "שאם עושים תשובה אין נהרגים", משמע דקאי נמי על אלו שאנו מצווים להורגם, וראה תוס' סוטה שם ד"ה לרבנות. 10 וקשה הא בעשין קיח כ' רבינו כלשון הרמב"ם מלכים ו, א-ה שאפשר להשלים עם ז' עממין רק כשקבלו עליהם ז' מצוות ומס ועבדות. ותו' הדינא דחיי שכשהם פונים אלינו א"צ במס ועבדות ודי בוד' מצוות, וכנענים שבא"י לעולם צריך מס ועבדות אף כשהם פונים. ובדעת הרמב"ם שלא הזכיר כלל דין זה של כנענים בחו"ל עיין בלח"מ (רמב"ם מלכים שם א) ובמרכבת המשנה שם. ואכמ"ל. 11 אף בנתגיירו ממש, כ"מ בדברי רבינו, וכ"ה בתוס' סוטה שם ד"ה לרבנות (וראה במנחת ירושלים על רש"י שם הובא לעיל הערה 8). ובד' מצוות, מס ועבדות אף בכנענים שבא"י מהני, וכנ"ל הערה 10. 12 יהושע ט, יח. 13 וקשה שבעשין קיח כ' "מפני שכרתו להם ברית" (ראה לח"מ ודינא דחיי), וצ"ל שבקבלום בלא מס ועבדות עוברים על כריתת ברית.

25 אין זה הטעם שאמרו בשם ר' חיים כהן (ראה בספ"ת שהקשו על טעמו), אלא מסקנת סה"ת בשם ר"י ב"ר שמואל, ובתוס' ע"ז בשם ר"ר אלחנן (וראה ברא"ש ובתוס' רבינו יונה ואכמ"ל). וראה מהדו"ק שאכן הובא (קודם לכן) בשם ר"י. 26 ראה מהרש"ל, ובדינא דחיי כ' שלא דוקא ושגרת דלישנא (וכעין זה בתוס' ד"ה אף בקושייתו, וראה במהרש"א שם בד"ה אף במקום וכו'). 27 ממה שהסביר רבינו דברי הירושלמי כתוס', דייק בספר בית הלוי ח"א סי' מז אות ד שסובר כתוס', שלא תביא תועבה אל ביתך הוי איסור תורה אף בהכנסה גרידא, והקשה מדבריו בל"ת מה ע"ש, ולעיל בל"ת מה הערה 4.

מט. בה"ג לאוין שבמלקות סד, רס"ג — אין, רשב"ג ל"ת פג עמ' 167, אזהרות ר"א, יראים שטו [פון], סה"מ להרמב"ם ל"ת נא, סמ"ק — אין, חינוך צד.

1 דברי רבינו בקטע זה מתאימים להשגת הראב"ד על הרמב"ם הלי' ע"ז י, ו. ראה הערה 2, 3. 2 ברמב"ם שם אפי' דרך העברה אסור, והראב"ד השיג, וכ"נ דעת רבינו (וכ"ה ביראים אף עיין משמרת המצוות הובא בדינא דחיי מה שדייק מל' להושיב). 3 דוקא ז' עממין, וכשיטת הראב"ד שם, וכך הבינו בדעת רבינו המל"מ בהגהות על החינוך צג, ובלח"מ על רמב"ם מלכים ו, א, וכ"כ רש"י גיטין מה, א ד"ה לא ישבו. ודלא כרמב"ם ויראים שהלאו קאי אכל האומות. והוסיף רבינו כרמזים שדוקא בכנענים שבחו"ל, דאלו כנענים שבא"י נצטוונו